

Friganović Mladen*

STANOVNIŠTVO OPĆINSKIH SREDIŠTA SR HRVATSKE 1948—1971**

Uvod

SR Hrvatska, uz SR Sloveniju i SAP Vojvodinu, ima u poslijeratnom razdoblju najmanju stopu rasta broja stanovništva među republikama i pokrajinama SFR Jugoslavije. Pokazatelj promjene u razdoblju 1948—1971. godine (1948 = 100) bio je u Jugoslaviji 130, (razlike između socijalističkih republika kretale su se od Bosne i Hercegovine 146, do Hrvatske 117). Ne ulazeći ovdje u analizu tih razlika, valja istaći razmjerno malen porast brojnosti stanovništva SR Hrvatske kao atipičan za prostore slabije razvijenosti, ali kao tipičan za prostore dugotrajnijeg iseljavanja i demografskih poremećaja. Uzroci su tome složeni, a povodi brojni u prostoru i vremenu.

U okviru takve skromne stope porasta brojnosti stanovnika odvijale su se diferencijalne promjene unutar samog prostora SR Hrvatske. Razlike su između pojedinih regija, te između ruralnih i urbanih cjelina kao i unutar pojedinih regija. Čitav splet čimbenika djeluje i odražuje se u kretanju stanovništva, u količini i kakvoći naseljenosti, te u svemu što suvremena naseljenost obuhvaća. Jer, stanovništvo je nosilac društvenih, gospodarskih i drugih kretanja značajnih za prostor što ga naseljuje. Ono svojom brojnošću, razmještajem i pulsacijom upućuje na procese i trendove značajne za opći život i svekolike sprege prostornih odnosa. Stanovništvo je, dakle, među glavnim odrednicama geoprostorne problematike, osobito u procesu polarizacije selo-grad i u razvoju prijelaznih oblika naseljenosti i naselja, u procesu brze društveno-gospodarske preobrazbe uopće, gdje su prožimanja vrlo snažna i kadšto teško saglediva, a još teže uhvatljiva.

Ovdje će biti riječi o nekim posebnostima kretanja stanovništva urbanih područja kao najproblematičnijim dijelovima čovjekova životna prostora uopće i kao jednog od bitnih pitanja urbane geografije ne samo u nas nego i u razvijenim i nerazvijenim zemljama svijeta.

Promjena brojnosti stanovništva 1948—1971. Da bismo ocijenili promjene brojnosti i nekih obilježja sastava općinskih središta, valja ih promotriti u usporedbi s ostalim naseobinskim kategorijama (naseljima) i naseljenim prostorom u cjelini. Time se dobiva dimenzija relativnosti i lakše je oceniti smisao odnosa i snaga promjena. Evo nekih osnovnih podataka:

* Dr., prof., Geografski odjel Prirodno-matematičkog fakulteta, Marulićev trg 19, 41000 Zagreb, glej izvleček na koncu zbornika.

** Referat je izvod iz znanstvenog zadatka »Demografska dinamika i struktura centralnih naselja i gradova SR Hrvatske« što se radi u Geografskom odjelu, PMF, Sveučilišta u Zagrebu uz pomoć sredstava SIZ-a VI za znanost SRH 1976—1980.

Tab. 1. Promjena broja stanovnika SR Hrvatske, središnjih i ostalih naselja u razdoblju 1948—1971.

	1948		1953	1961	1971	1961	1971
	Broj (u 1000)	Pokaza- telj				1953	1961
Hrvatska	3 780	100	104	110	117	105	106
Središnja naselja	1 394	100	110	130	162	119	124
Ostala naselja	2 386	100	101	98	91	97	93

Razlike su očite. Spori porast stanovništva SR Hrvatske u cjelini, pokriva nagao porast stanovništva središnjih, a depopulaciju ostalih naselja. Polarizacija je bila slabija u prvim poslijeratnim razdobljima, a znatno jača šezdesetih godina. To nam otkriva i brzinu deruralizacije i urbanizacije, ali samo u njihovu osnovnom i grubom populacijsko-kvantitativnom obrisu.

Pomotrimo sada što se događa unutar skupine središnjih naselja. Razdvojimo li tu skupinu na općinska središta (isključivo i ona općinska središta koja imaju u isti mah i centralitet višeg ranga) i ostala središnja naselja, tj. središnja naselja nižeg ranga centraliteta od općinskog, dobit ćemo ovakav odnos promjena:

Tab. 2. Promjena broja stanovnika općinskih središta i ostalih središnjih naselja nižeg ranga SR Hrvatske u razdoblju 1948—1971.

	1948		1953	1961	1971	1961	1971
	Broj (u 1000)	Pokaza- telj				1953	1961
Općinska središta	942	100	113	142	188	125	132
Ostala središta	452	100	102	106	108	104	101

Stanovništvo se općinskih središta u poslijeratnih dvadesetak godina gotovo udvostručilo, dok je stanovništvo centralnih naselja ostalo gotovo na istom broju. Prema tome, skupna kategorija centralnih naselja skriva izrazito diferencijalan, jače polarizirajući trend brojnosti stanovništva općinskih središta i ostalih centralnih naselja. Potonja naselja su nižeg ranga centraliteta od općinskog središta. Znači, središnja naselja slabijeg, nižeg centraliteta nego što je središte općine, nemaju društveno-gospodarske snage ni funkcije koje bi pozitivno utjecale na kretanje brojnosti njihova stanovništva i koje bi, prema tome, brojem i rastom stanovnika pokazivale svoju gospodarsku propulziju, a time i društveni napredak i privlačnost. Očito su takva centralna naselja umjetno podržavana i na razini šturih i u gospodarskom pogledu nepropulzivnih funkcija i snage. Ako je tako, ne otkriva li njihova populacijska stagnacija slabost mreže centara u SR Hrvatskoj? Jer, u mreži naselja s centralnim funkcijama najslabiji dio je na razini centralnih naselja reda veličine ispod općinskih središta. Osjeća se praznina i nagao skok između razine malih naselja i općinskih središta. Tu slabost pokazuju malone sve makro-regije i teritoriji zajednice općina u SR Hrvatskoj, pa bi valjalo u daljnjem društveno-gospodarskom razvoju republike imati to na umu i ocijeniti smisao takvog stanja.

Označi li se brojnost stanovništva SR Hrvatske sa 100, onda se udio stanovništva izdvojenih kategorija naselja kretao ovako:

Tab. 3. Promjena udjela stanovništva općinskih središta i centralnih naselja nižeg ranga 1948—1978.

	1948	1953	1961	1971	1971 1948
SR Hrvatska	100	100	100	100	—
Općinska središta	25	27	32	40	1,60
Ostala centralna naselja (nižeg ranga)	12	12	12	11	0,92
Naselja bez centralnih funkcija	63	61	56	49	0,76

Vidi se da središnja naselja ranga nižeg od općinskih centara smanjuju udio u populaciji republike a da se sav povećani udio odnosi na stanovništvo općinskih središta i gradova višeg ranga centraliteta. Prema tome, može se zaključiti da je urbanizacija, promatrana kroz promjenu brojnosti stanovništva, naglašena gotovo uglavnom u naseljima s rangom općinskog i višeg centraliteta.

Ova uopćena predodžba na temelju osnovnih kvantitativnih podataka sazdana je, međutim, od znatnih regionalnih razlika. Naime, iako je porast stanovništva općinskih središta i gradova višeg centraliteta u svim regijama i makroregijama (zajednice općina) izrazit, stopa je rasta između pojedinih zajednica općina, odnosno širih područja SR Hrvatske vrlo različita. To se vidi iz ove tablice:

Tab. 4. Promjena broja stanovnika općinskih središta i ukupnog stanovništva u zajednicama općina SR Hrvatske 1948—1971.

Zajednica općina	Ukupno				Općinska središta			
	1948	1953	1961	1971	1948	1953	1961	1971
Bjelovar	100	103	102	97	100	110	127	153
Karlovac	100	104	105	101	100	118	147	174
Sisak	100	106	110	113	100	126	167	239
Varaždin	100	102	102	105	100	112	145	186
Zagreb okolica	100	101	99	99	100	119	152	238
Zagreb grad	100	110	131	169	100	112	137	186
Osiijek	100	106	115	123	100	110	145	190
Gospić	100	92	91	81	100	110	139	167
Rijeka	100	100	105	111	100	111	140	175
Split	100	106	114	125	100	117	153	222
SR Hrvatska	100	104	110	117	100	113	142	188

Razlike u pokazatelju regionalnih promjena ukupnog broja stanovništva (Zajednica općina Gospić 87, SRH 117, a zajednica općina Zagreb-grad 169) otkrivaju snagu i smisao regionalne populacijske polarizacije, dok općinska središta u svim zajednicama općina imaju izrazito visoku stopu populacijskog rasta. Općinska se središta populacijski napuhuju neovisno o dinamici i smislu kretanja brojnosti stanovništva njihova okolna područja. Negdje se napajaju demografskim efekti-

vama depopulacijske okolice (Bjelovar, Zagreb, Gospić), a negdje demografskim efektivama populacijski ekspanzivne okolice (Sisak, Osijek, Split). U cjelini, gradska naselja, osobito ona s višim rangom centraliteta od općinskog, glavni su i gotovo jedini prostori populacijske koncentracije u svim dijelovima SR Hrvatske, u njezinu primorskom, planinskom i panonskom području.

Posebnosti sastava po spolu i dobi

Poznata je poremećenost sastava po spolu stanovništva Jugoslavije, republika i pokrajina. To je posljedica demografskih stresova u oba svjetska rata, osobito u drugom svjetskom ratu, odnosno nenormalnim društvenim zbivanja uopće, poremećenog prirodnog kretanja i diferencijalne stope iseljavanja muških i ženskih stanovnika. Različita stopa pogibije u ratu, te iseljavanja muškog i ženskog stanovništva u miru, osobito u zreloj dobi, očituje se u današnjem nejednakom broju populacije dvaju spolova. Ženske su u cjelini brojnije od muških, premda se općenito radja oko 5% više muške nego ženske djece.

Stanovništvo na teritoriju SR Hrvatske, uz ono u SR Bosni i Hercegovini, najviše je stradalo u drugom svjetskom ratu. To se vidi i iz njegova današnjeg sastava po spolu i dobi. Uz to je i stopa iseljavanja iz Hrvatske bila najveća još od druge polovice 19. stoljeća. Sve to čini sastav po spolu i dobi današnjeg stanovništva ove republike posebnim i s izrazito velikim i značajnim regionalnim razlikama. Otuda i nužnost detaljnih regionalnih istraživanja, a u njima i populacijsko-gospodarske analize naselja da bi se potpunije objasnilo i povezalo sa suvremenom društveno-gospodarskom problematikom uopće. Jer, stanovništvo gradova se najbrže oporavlja i struktura uravnotežuje na uštrb ruralnih i depopulacijskih prostora što ih okružuju.

Razlike općih stopa maskuliniteta stanovništva Jugoslavije i SR Hrvatske vide se iz ove tablice:

Tab. 5. Opći maskulinitet stanovništva Jugoslavije i Hrvatske 1948—1971.

	Broj muških na 1000 ženskih				
	1948	1953	1961	1971	1971 1948
Jugoslavija	926	940	951	965	1,042
Hrvatska	880	896	914	935	1,062
SFRJ					
SRH	1,052	1,049	1,040	1,032	

Hrvatska je izišla iz posljednjeg rata lošijim sastavom po spolu. Taj sastav ostao je lošiji kroz čitavo razdoblje do danas. Sudeći po takvom sastavu, stanovništvo bi SR Hrvatske trebalo opstojati u uvjetima društveno-gospodarske razvijenosti, ali nije tako. Prema tome, možemo istaći da se stanovništvo SR Hrvatske ponaša na sebi svojstven način i otuda njegove opće i regionalne posebnosti, te neke socijalne-ekonomske reperkusije.

Razlike unutar SR Hrvatske otkrivaju njezinu regionalnu posebnost i složenost. To se u pogledu sastava po spolu vidi iz ove tablice:

Tab. 6. Opće stope maskuliniteta stanovništva zajednica općina SR Hrvatske 1971. god.

	Bjelovar	Karlovac	Sisak	Varaždin	Zagreb okolica	Zagreb grad	Osijek	Gospić	Rijeka	Split	SRH
Muških na 1000 ženskih SRH	921	934	909	948	954	904	924	953	961	953	935
_____	1,015	1,001	1,028	0,986	0,980	1,034	1,011	0,981	0,972	0,981	—
zajednica općina											

Standardna devijacija = 19,47   Koeficijent varijabilnosti = 2,08 %

Unatoč izvjesnih razlika, one u interregionalnom okviru u cjelini nisu velike, jer je koeficijent varijabilnosti samo 2,08 % (relativna mjera disperzije). Razlike su odmah nakon rata jamačno bile veće, ali su smanjivane mirnodopskim prelijevanjem muškog i ženskog stanovništva. Osim toga, prostor zajednica općina je prilično velik i u demografskom pogledu složen, pa su u njima prikrivene po svemu sudeći veće razlike između pojedinih mikroregija.

Kakvu ulogu u tome imaju općinska središta kao najznačajnija kategorija centralnih naselja? Nešto će se od toga vidjeti iz uporednog pregleda maskuliniteta stanovništva općinskih središta pojedinih zajednica općina. Evo tih podataka:

Tab. 7. Opće stope maskuliniteta stanovništva općinskih središta u zajednicama općina SR Hrvatske te koeficijent varijabilnosti 1953—1971.

	Broj muških na 1000 ženskih			
	1953	1961	1971	1971 1953
SR Hrvatska	896	914	935	1,062
Općinska središta SR Hrvatske	895	908	915	1,022
Općinska središta u zajednicama općina:				
Bjelovar	877	883	886	1,010
Karlovac	877	890	899	1,025
Sisak	949	942	923	1,073
Varaždin	889	880	905	1,018
Zagreb - okolica	918	907	942	1,026
Zagreb - grad	867	867	900	1,036
Osijek	877	889	896	1,022
Gospić	823	874	885	1,075
Rijeka	946	963	976	1,032
Split	926	974	942	1,017
Standardna devijacija	28,15	35,71	37,39	
Koeficijent varijabilnosti	3,08 %	3,93 %	4,18 %	

Koeficijent varijabilnosti je ovdje dvaput veći od onog između ukupnog stanovništva zajednica općina (2,08 ‰). Međutim, niti ovakav koeficijent od 4,18 ‰ nije osobito značajan, ali valja istaći njegovo konstantno povećavanje od 1953. godine do 1971. godine, što se ne bi moglo ocijeniti kao pozitivna pojava. No, opća stopa maskuliniteta je grubo pokazatelj. Više nam otkrivaju stope maskuliniteta po dobnim skupinama, jer se iz njih vidi kvantitativno- strukturna (ne) ravnoteža promatranih populacijskih jedinica.

Tab. 8. Specifične stope maskuliniteta triju velikih dobnih skupina stanovništva zajednice općina SR Hrvatske i njihovih općinskih središta, te koeficijent varijabilnosti 1971. god.

Zajednica općina	Broj muških na 1000 ženskih			Općinska središta u zajedni- cima općina	Broj muških na 1000 ženskih		
	Dobne skupine				Dobne skupine		
	0-19	20-59	60 i više		0-19	20-59	60 i više
Bjelovar	1060	923	720	Bjelovar	1006	895	637
Karlovac	1033	948	707	Karlovac	1007	899	666
Sisak	1050	925	632	Sisak	1012	956	553
Varaždin	1039	947	761	Varaždin	1029	893	669
Okolica Zagreba	1063	970	757	Okolica Zagreba	1000	973	640
Grad Zagreb	1009	930	638	Grad Zagreb	1008	922	640
Osijek	1031	922	703	Osijek	1000	894	643
Gospić	1045	1001	694	Gospić	959	917	562
Rijeka	1036	1000	717	Rijeka	1037	1002	696
Split	1053	953	743	Split	1023	950	693
Standardna devijacija	15,17	28,33	41,89	Standardna devijacija	20,14	36,32	46,26
Koeficijent varijabilnosti	1,46‰	2,98‰	5,92‰	Koeficijent varijabilnosti	2,00‰	3,91‰	7,21‰

Opće je obilježje ukupnog stanovništva i stanovništva općinskih središta svih zajednica općina, osim Gospića, višak muških u skupini mladih (0-19 godina), a višak ženskih u skupinama zrelih (20—59) i starih (60 i više godina). Budući da je mlada skupina jedina koja je potpuno nastala u mirnodopskim uvjetima, ona pokazuje, i najmanji koeficijent varijabilnosti (1,46 ‰ u ukupnom i 2,00 ‰ u stanovništvu općinskih središta).

Višak ženskih u zreloj i staračkoj dobnj skupini je razumljiv, jer u njima još brazde posljedice rata i diferencijalne stope migracija. Međutim, ono što je osobito karakteristično jeste da su specifične stope maskuliniteta stanovništva općinskih središta manje od odgovarajućih stopa ukupna stanovništva zajednica općina. Nije li, dakle, iznenađujuća konstatacija da stanovništva općinskih središta, tj. gradskih naselja, ima nepovoljniji sastav po spolu i dobi od sastava cjelokupne populacije zajednica općina SR Hrvatske? Kako to objasniti? Objasnje-

nje da gradska naselja sporije poboljšavaju ratom poremećeni dobno-spolni sastav ne možemo prihvatiti, jer je urbani kompleks složeniji i vitalniji dio svekolike demografske mase SR Hrvatske. Bliže je stvarnosti objašnjenje da je to posljedica diferencijalnog doseljavanja muških i ženskih u općinska središta i druge veće centre u poslijeratnom i, osobito, u posljednjem međupopisnom razdoblju. A da li je to prirodno i za očekivanje? Čini se, na prvi pogled, da nije. Ali, prouči li se pažljivije, zaključiti je o normalnosti manjih stopa maskuliniteta u gradskim nego li seoskim populacijama. No, ne svagdje i u svako vrijeme. Jer, zakoni stanovništva povijesna su kategorija, što znači promjenjiva u prostoru i vremenu. Naime, zakonita je pojava da ruralna društva imaju manjak ženskih, a urbanih društva manjak muških stanovnika. Odnosno, višak muških u radnoj i starijoj dobi populacije funkcija je patrijarhalnosti i opće društveno-gospodarske nerazvijenosti društva, dok je višak ženskih funkcija razvijenijeg, urbano-industrijskog društva. To su uglavnom posljedice specifičnog i diferencijalnog mortaliteta muških i ženskih u radnoj i postradnoj dobi, ovisno stupnju ekonomske razvijenosti i ulozi muških i ženskih u društvenoj podjeli rada. Naime, u patrijarhalnim ruralnim sredinama veća je smrtnost ženskih, a u urbano-industrijskim sredinama veća je smrtnost muških. Otuda, dakle, i spomenute razlike između ukupnih populacija zajednica općina i općinskih središta (gradova). Prema tome su zakonita, tj. normalna pojava.

Koeficijent varijabilnosti, kao relativna mjera raspršenosti, izrazito je veći kod svih triju velikih dobnih skupina stanovništva općinskih središta nego kod ukupne populacije zajednica općina. Iz toga se vidi veća heterogenost stanovništva gradskih naselja. Prema tome, urbanizacija uključuje i složeniju dobno-spolnu, a ne samo kvalifikacijsku strukturu stanovništva. Razmjerno uprošćeni model ruralne populacije, u uvjetima industrializacije i urbanizacije postaje složeniji.

Sastav po dobi ogledalo je razvojnih trendova pojedinih skupina živućih generacija. Za SR Hrvatsku je karakteristična prilično stara (restriktivna) dobna struktura stanovništva. U tome se ono znatno razlikuje od stanovništva Jugoslavije. To se vidi iz ove tablice:

Tab. 9. Dobni sastav stanovništva Jugoslavije i Hrvatske po udjelu velikih dobnih skupina 1971. god.

	Dobne skupine				$\frac{60 \text{ i više}}{0 - 19}$
	0 — 19	20 — 59	60 i više	Ukupno	
Jugoslavija	36,5	50,9	12,6	100,0	0,35
Hrvatska	29,2	56,5	14,3	100,0	0,49

Budući da starenje stanovništva nepovoljno utječe na gotovo sve njegove komponente, a preko toga i na društveno-gospodarski kompleks, lako je svatiti demografske nepovoljnosti SR Hrvatske i odraze tih nepovoljnosti na društvenu podjelu rada i života uopće!

Sastav po dobi u pojedinim dijelovima SR Hrvatske, vidi se u osnovi iz ove tablice:

Tab. 10. Stanovništvo zajednica općina i općinskih središta SR Hrvatske prema pokazatelju starosti (omjer starog i mladog stanovništva) 1971. god.

Zajednica općina	Ukupno stanovništvo A	Naselja bez centralnih funkcija B	Općinska središta C	$\frac{B}{C}$
Ejelovar	0,60	0,64	0,47	1,36
Karlovac	0,47	0,51	0,38	1,34
Sisak	0,49	0,56	0,31	1,81
Varaždin	0,41	0,42	0,34	1,24
Zagreb-okolica	0,57	0,62	0,34	1,82
Zagreb-grad	0,53	0,57	0,52	1,35
Osijek	0,39	0,42	0,34	1,24
Gospić	0,53	1,26	0,32	3,94
Rijeka	0,53	0,78	0,37	2,11
Split	0,41	0,45	0,32	1,41
SR Hrvatska	0,49	0,59	0,40	1,33
Koeficijent varijabilnosti	12,02	38,70	17,88	

Razlike između ukupnog stanovništva, stanovništva naselja bez centralnih funkcija i stanovništva općinskih središta su značajne. Polovi u nizu triju pokazatelja su naselja bez centralnih funkcija, dakle uglavnom ruralna naselja, imaju mnogo nepovoljniju strukturu po dobi (indeks starosti 0,59), od općinskih središta (0,40). Uz to općinska središta pokazuju i veću homogenost tj. koeficijent varijabilnosti je 17,88 napram 38,70 kod naselja bez funkcija (za usporedbu ljestvica zemalja svijeta mladenačkog i staračkog demografskog tipa ima raspon od 0,10 do 0,65). Značajno je, dakle, da stanovništvo urbanih prostora ima u cjelini znatno mlađi sastav od ruralnih. To nipošto nije dobro, jer dokazuje demografsku ostarjelost i potencijalno vrlo slabašnu propulzivnost ruralnog prostora koji je uglavnom pomladivao biodinamiku urbane populacije.

LITERATURA

- I. Crkvenčić: Statistička i funkcionalna klasifikacija naselja SR Hrvatske. Centralna naselja i gradovi SR Hrvatske. Geografska analiza. Geografski institut PMF Sveučilišta u Zagrebu. Šolska knjiga, Zagreb, 1976., 5—32.
- M. Friganović: Uzroci i posljedice demografskih promjena u SR Hrvatskoj 1961—1971. Institut za društvena istraživanja Sveučilišta u Zagrebu, 1973, 1—54. I dio i II dio.
- M. Friganović: Socijalni aspekti demografskih kretanja u SR Hrvatskoj. Revija za sociologiju, 1—2/1975, Zagreb.
- A. Wertheimer-Baletić: Promjene u ekonomskoj strukturi stanovništva SR Hrvatske u razdoblju 1961—1971. s posebnim osvrtom na ekonomsku aktivnost stanovništva. Institut za društvena istraživanja Sveučilišta u Zagrebu, 1975, 1—128.
- M. Sić: Glavne etape i regionalno obilježje demografskog razvoja gradskih naselja u Hrvatskoj tokom zadnjih stotinu godina (1880—1971). Centralna naselja i gradovi SR Hrvatske. Geografska analiza. GI-ŠK, Zagreb 1976, 57—76.
- S. Žuljić: Rast gradskog stanovništva i proces urbanizacije u SR Hrvatskoj. Centralna naselja i gradovi SR Hrvatske. Geografska analiza. GI i ŠK. Zagreb 1976, 33—56.

THE POPULATION OF COMMUNE-CENTERS OF SR CROATIA 1948—1971

The polarization of inhabitants' number trend of central places and other settlements in SR Croatia 1948—1971 has been outstanding. But the respective, commonly positive process, sets some tasks not being solved in time by the Society.

Almost similar is the polarization between population growing number in commune-centers (including central settlements of higher range) and the population of other centers i. e. the ones of lower range. The participation of commune-centers population in the total population of SR Croatia, has been increased since the end of the War from 25 % to 40 %, while the participation of other central settlements (lower range) is decreased from 12 % to 11 %, as well as the share of the settlements without central functions from 63 % to 49 %. It discovers the decreasing importance of lower-range central settlements.

Urban settlements (commune centers and those of higher range of centrality) also display some particularities as regards age and sex structure of the population. It is interesting that majority of commune centers are of lower masculinity rate and consequently of a less favorable sex structure as the population of SR Croatia has.

This feature is the consequence of the different rate of immigration of male and female population into commune centers after the war. Furthermore, this is the consequence also of a greater rate of males mortality in the living conditions of urban and industrial society. It is a natural law that the rural (patriarchal) societies suffer a deficiency of females because of difficult life conditions of women, numerous births, heavy physical work etc. An urban (industrial) society suffers a deficiency of male inhabitants (menager-decease and higher rate of masculine mortality). The ruined model of rural population becomes more complex in conditions of industrialization and urbanization. The demographic specific feature of SR Croatia as a part of Yugoslavia, besides a weaker population biodynamics, is a higher rate of aged population (0,49). The settlements without central functions, in comparison with the commune centers, have older population age structure (the index of agein is 0,59 to 0,49). It slows an uncommon age structure; it discovers a broken age balance of the rural population in the landscape which has not yet achieved the corresponding degree of socio-economically developed stage. Thus, here is the question of a potentially weaker bio-dynamics of rural population as an unfavourable characteristics of SR Croatia.